

Maatschappelijk Verantwoord Beleggingsbeleid

24 augustus 2024

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. MVB-overtuigingen.....	3
3. Uitgangspunten en thema's	4
4. MVB-instrumenten	5
4.1 Screening en uitsluitingen	5
4.2 Engagement.....	6
4.3 Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen.....	7
4.4 ESG-integratie.....	7
4.5 Impactbeleggen	7
5. Thema Klimaat	8
6. Thema Gezondheid	11
7. Overige doelstellingen en selectiecriteria	12
8. Rapportage	13
BIJLAGE 1: UN Global Compact principes.....	14
BIJLAGE 2: MVB-instrumenten per fonds.....	15
BIJLAGE 3: Het due diligence proces	15
BIJLAGE 4: landenbeleid	25

1. Inleiding

Maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) is een essentieel onderdeel van het beleggingsbeleid van Centraal Beheer APF en vloeit voort uit de doelstelling van het fonds: een goed pensioen voor nu en voor later voor haar deelnemers, de gewezen deelnemers en de pensioengerechtigden. De afgelopen jaren heeft het onderwerp zowel binnen Centraal Beheer APF, bij deelnemers en de toezichthouder meer aandacht gekregen. Dit beleidsdocument is de vastlegging van het MVB-beleid van Centraal Beheer APF.

Om aan te sluiten bij de meest recente ontwikkelingen zal het MVB-beleid van Centraal Beheer APF periodiek worden geëvalueerd. Dit doet Centraal Beheer APF samen en in afstemming met de belanghebbenden organen (BO's) van de verschillende kringen van het fonds. Op deze manier borgt Centraal Beheer APF, dat haar MVB-beleid aansluit bij de recente wet- en regelgeving, de visie van het bestuur en de voorkeuren van deelnemers en andere relevante ontwikkelingen op het gebied van MVB. Centraal Beheer APF hecht waarde aan een heldere communicatie met haar deelnemers over het MVB-beleid en de keuzes die het fonds daarin maakt.

Centraal Beheer APF heeft het IMVB-convenant ondertekend (brede spoor) en zal het MVB-beleid in lijn hiermee uitvoeren, ook nu het convenant is beëindigd. Van vermogensbeheerders, die door Centraal Beheer APF zijn aangesteld, wordt hetzelfde verwacht.

2. MVB-overtuigingen

Centraal Beheer APF hecht een groot belang aan maatschappelijk verantwoord beleggen. Wij zijn er van overtuigd dat maatschappelijk verantwoord beleggen loont. Daarom:

- zijn zowel het risico-rendementsperspectief als het maatschappelijk perspectief belangrijke drijfveren voor ons MVB-beleid;
- vinden wij dat voor MVB uitgebreide aandacht passend is en dat MVB regelmatig op de bestuursagenda moet staan;
- integreren wij MVB in onze portefeuilles, omdat wij overtuigd zijn dat duurzame beleggingen hand in hand gaan met het behalen van gestelde rendementsdoelstellingen. Wij zijn overtuigd dat het integreren van ESG-factoren in het beleggingsproces leidt tot een zelfde of betere rendement/risicoverhouding;
- houden wij de ontwikkelingen op het gebied van MVB nauwlettend in de gaten en nemen wij, waar passend binnen de ambitie van Centraal Beheer APF, nieuwe ontwikkelingen mee en passen deze toe in ons beleggingsbeleid.

Op basis van deze overtuigingen classificeert de Pensioenregeling van Centraal Beheer APF als een art. 8 product volgens de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR). Dit betekent dat de pensioenregeling classificeert als een financieel product dat ecologische of sociale kenmerken of een combinatie van die kenmerken promoot.

3. Uitgangspunten en thema's

We gebruiken drie normatieve kaders en twee zelf gekozen thema's als uitgangspunten voor ons MVB beleid.

Normatieve kaders

We gebruiken drie belangrijke internationaal geaccepteerde raamwerken ter onderbouwing van ons normatieve kader, namelijk:

1. het Global Compact van de Verenigde Naties (UN Global Compact),
2. de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen (OESO-richtlijnen) en
3. de UN Guiding Principles on Business & Human Rights (UN Guiding Principles).

De uitgangspunten van het UN Global Compact vormen de basis van het normenkader voor Centraal Beheer APF. Deze uitgangspunten vinden hun oorsprong in internationaal breed geaccepteerde verdragen: het is een oproep aan bedrijven over de hele wereld om hun strategieën en activiteiten in lijn te brengen met 10 principes op het gebied van 4 hoofdthema's: mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti corruptie. In [bijlage 1](#) worden deze principes beschreven.

De OESO-richtlijnen onderscheiden naast de vier genoemde thema's, ook de thema's: consumentenbelangen, wetenschap en technologie, mededinging en belastingen.

De UN Guiding Principles geven internationaal geaccepteerde richtlijnen over hoe ondernemingen met mensenrechten dienen om te gaan.

Thema's

Naast de 4 hoofdthema's van de UN Global Compact, zijn Klimaatverandering en Gezondheid twee additionele thema's waar Centraal Beheer APF en haar achterban specifiek en expliciet aandacht aan geven. In hoofdstuk 5 en 6 zetten we uiteen hoe we invulling geven aan deze thema's.

UN Sustainable Development Goals

Centraal Beheer APF vindt het belangrijk om haar doelstellingen daar waar mogelijk en relevant te koppelen aan de Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties. Deze duurzame ontwikkelingsdoelen zijn in 2015 door de Verenigde Naties vastgesteld en hebben als doel om in 2030 belangrijke mondiale kwesties op 17 uiteenlopende aandachtsgebieden te hebben opgelost. De kwesties variëren van armoedebestrijding tot klimaatverandering en van duurzame consumptie tot productie. Centraal Beheer APF vindt de SDG's belangrijk omdat beleggingen hierdoor geraakt kunnen worden, gegeven de wereldwijde ambitie en het grote politieke kapitaal dat hierin geïnvesteerd gaat worden om de forse veranderingen te bewerkstelligen. Wij zijn van mening dat we vooral via de instrumenten engagement, stemmen en impactbeleggen een bijdrage kunnen leveren aan het behalen van de SDG's. Hierbij ligt de focus op SDG 13 (Klimaatactie), SDG 7 (Betaalbare en duurzame energie) en SDG 3 (Goede gezondheid en welzijn).

4. MVB-instrumenten

Met de volgende 5 MVB-instrumenten geeft Centraal Beheer APF invulling aan haar MVB-beleid:

1. Screening en uitsluiten van ondernemingen en landen
2. Het voeren van een dialoog met ondernemingen (engagement)
3. Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen (proxy voting)
4. Integratie van duurzaamheidsinformatie in beleggingsprocessen (ESG-integratie)
5. Impactbeleggen

Toepassing MVB-instrumenten

Centraal Beheer APF belegt via beleggingsfondsen die worden beheerd door diverse vermogensbeheerders. Daardoor is het niet mogelijk om het eigen MVB-beleid een op een toe te passen. Echter, het verantwoord beleggingsbeleid van de vermogensbeheerders komt in grote mate overeen met het beleid van Centraal Beheer APF. Centraal Beheer APF evalueert jaarlijks in hoeverre het MVB-beleid van de vermogensbeheerders en beleggingsfondsen overeenkomt met de uitgangspunten van Centraal Beheer APF. Mochten hier grote verschillen ontstaan, dan gaat Centraal Beheer APF de dialoog aan met de beheerders van de beleggingsfondsen. Vervolgens zal ofwel de *gap* worden geaccepteerd, ofwel een opdracht worden gegeven om een ander fonds te selecteren dat beter past. Bijlage 2 geeft een overzicht van de inzet van MVB-instrumenten in de verschillende fondsen.

4.1 Screening en uitsluitingen

Om goed inzicht te krijgen of ondernemingen zich houden aan internationale normen, zoals verwoord in het UN Global Compact, de OESO-richtlijnen en de UN Guiding Principles, worden ondernemingen in de beleggingsfondsen regelmatig door de vermogensbeheerders gescreend. Hierbij wordt gekeken naar de impact van het gedrag van de onderneming op de samenleving en/of milieu. Daarbij wordt gekeken naar de ernst, schaal en onomkeerbaarheid van de schending. Tevens wordt de mate van waarschijnlijkheid meegewogen. Naar aanleiding van de bevindingen nemen de vermogensbeheerders zo nodig actie om de negatieve impact van het gedrag te voorkomen en/of te mitigeren en herstel en/of verhaal mogelijk te maken. Zo kan worden overgegaan tot het starten van een dialoog met een onderneming (engagement), stemmen op aandeelhoudersvergaderingen en/of tot het uitsluiten van de onderneming, indien de dialoog niet tot het gewenste resultaat heeft geleid.

De screening wordt door de vermogensbeheerders op een uniforme wijze voor de aandelen en vastrentende waarde beleggingsfondsen uitgevoerd. Wanneer er aanleiding is om ondernemingen uit te sluiten, dan geldt dit voor alle aandelen- en vastrentende waarde beleggingsfondsen waarin deze ondernemingen voorkomen. Voor vastgoed, grondstoffen en hypotheken is deze screening niet van toepassing. In bijlage 3 wordt het screeningsproces, ook wel due diligence genoemd, uitgebreid uiteengezet.

De volgende ondernemingen en landen worden uitgesloten van het beleggingsuniversum:

- ondernemingen die maatschappelijk controversieel zijn. Hieronder vallen ondernemingen die betrokken zijn bij productie of distributie van controversiële wapens en ondernemingen die betrokken zijn bij productie van tabak;
- ondernemingen die structureel internationale normen op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie schenden;
- ondernemingen die zeer slecht scoren op het gebied van goed bestuur;
- ondernemingen die meer dan 5% van hun omzet genereren uit steenkool, teerzandolie, arctische olie, schaliegas of schalieolie;

- staatsbedrijven van landen die uitgesloten zijn. Dit betreft ondernemingen waarin de uitgesloten staat een belang heeft van 50% of meer.
- staatsobligaties van landen die bij onze screening naar voren komen als:
  - Schender non-proliferatieverdrag
  - Systematische schending mensenrechten burgers
  - Hoge mate van corruptie.

In het samenstellen van de landenuitsluitingslijst wordt de Sanctiewet van 1977 (EU/VN sancties) als uitgangspunt genomen. Daarnaast worden internationale indices, zoals de Freedom in the World index, de ITUC Global Rights index en de Corruption Perception Index meegenomen in de beoordeling. Zie [bijlage 4](#).

Deze uitsluitingen zijn zoveel mogelijk in lijn met het uitsluitingsbeleid van de vermogensbeheerders in de beleggingsfondsen. Indien het uitsluitingsbeleid van de vermogensbeheerder afwijkt van het uitsluitingsbeleid van CB APF gaan we in gesprek met de vermogensbeheerders om de gap te overbruggen.

4.2 Engagement

Centraal Beheer APF belegt in beleggingsfondsen. Net als Centraal Beheer APF vinden de vermogensbeheerders van deze fondsen het belangrijk om in gesprek te gaan met ondernemingen waarin zij beleggen. Daarmee willen de vermogensbeheerders, mede namens Centraal Beheer APF, lange termijn waarde creatie bevorderen bij deze ondernemingen. De vermogensbeheerders besteden daarom aandacht aan de strategie, duurzaamheid en corporate governance van ondernemingen bij de ondernemingen waarin zij beleggen. Er wordt onderscheid gemaakt tussen twee soorten engagement: Normatieve engagement en Thematisch engagement.

Normatieve engagement

Op basis van bovengenoemde screening of ondernemingen zich houden aan internationale normen op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu of anti-corruptie kunnen de vermogensbeheerders overgaan tot het starten van een dialoog met de onderneming. Dit noemen we normatieve engagement. In de dialoog worden ondernemingen gevraagd de schending op te heffen en maatregelen te nemen om toekomstige schendingen te voorkomen. Wanneer een onderneming niet of onvoldoende actie onderneemt om een schending op te heffen en/ te voorkomen, dan treedt een escalatieproces in werking. Dit proces bestaat uit verschillende stappen, variërend van het (publiekelijk) aanschrijven van het bestuur van een onderneming, het stemmen tegen herbenoeming of beloningsvoorstellen van het zittende bestuur en uiteindelijk het uitsluiten van een onderneming.

Thematische engagement

Met deze vorm van dialoog gaan de vermogensbeheerders namens de beleggingsfondsen waarin Centraal Beheer APF belegt, het gesprek aan met specifieke ondernemingen, die zowel financieel als maatschappelijk hun prestaties op bepaalde thema's kunnen verbeteren. Binnen het engagementprogramma, op het niveau van individuele thema's, stellen wij doelen op. Wij hechten er belang aan om onze doelstellingen daar waar mogelijk en relevant te koppelen aan de Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties.

Het idee achter de SDG's is dat verschillende actoren in de samenleving binnen de eigen invloedssfeer bijdragen aan het behalen van de doelen. Overheden hebben in veel gevallen een belangrijke bijdrage te leveren, maar ook het bedrijfsleven en institutionele beleggers kunnen binnen

de eigen invloedssfeer bijdragen leveren aan het behalen van doelstellingen. Wij vragen aan bedrijven om te definiëren hoe zij concreet kunnen bijdragen aan de SDG's.

4.3 Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

Er wordt door de vermogensbeheerders actief gebruik gemaakt van het stemrecht op aandeelhoudersvergaderingen. Door gebruik te maken van stemrechten wordt lange termijn waardecreatie bevorderd bij de ondernemingen waarin wordt belegd. Centraal Beheer APF stemt via de aandelen- en vastgoedfondsen waarin zij participeert. In toenemende mate staan aandeelhoudersvoorstellen op de agenda van aandeelhoudersvergaderingen. Centraal Beheer APF vindt het belangrijk aandeelhoudersvoorstellen te steunen die in het verlengde liggen van de thema's mensenrechten, arbeidsnormen, milieu, anti-corruptie, klimaat en gezondheid. De meerderheid van de vermogensbeheerders hanteert hier dezelfde uitgangspunten.

4.4 ESG-integratie

Bij de selectie van vermogensbeheerders en beleggingsfondsen worden ESG-criteria meegenomen. Daarbij kan worden gedacht aan ondertekening door de vermogensbeheerder van de Principles for Responsible Investment (PRI). Daarnaast wordt beoordeeld wat het ESG-kenniveau is van de vermogensbeheerder en welke processen zij hanteren voor ESG-integratie. In lijn met het IMVB-convenant wordt gekeken of vermogensbeheerders conform de UN Guiding Principles en OESO-richtlijnen handelen om ESG-risico's te identificeren, te prioriteren en te adresseren en om lange termijn waardecreatie te bevorderen. Wij monitoren de voortgang op het naleven van bovenstaande normatieve kaders o.b.v. rapportages over screening-, uitsluiting-, stem- en engagementactiviteiten. Ook het beloningsbeleid van de vermogensbeheerder speelt een rol bij de selectie van vermogensbeheerders.

ESG-informatie wordt daar waar mogelijk op een systematische en consistente manier geïntegreerd binnen de beleggingsstrategie van de beleggingsfondsen waarin Centraal Beheer APF participeert. ESG-aspecten worden expliciet meegenomen in concrete modellering wanneer de toegevoegde waarde daarvan academisch kan worden aangetoond.

Het inzichtelijk maken van ESG-risico's draagt bij aan het maken van beter geïnformeerde beleggingsbeslissingen. Hierbij kan worden gedacht aan het meten van de CO₂-voetafdruk van de portefeuille.

4.5 Impactbeleggen

Als pensioenfonds heeft Centraal Beheer een belangrijke maatschappelijke rol. Primair door haar deelnemers te voorzien van een goed pensioen. Daarnaast vindt Centraal Beheer APF (en haar deelnemers) het belangrijk om ook via de beleggingen een positieve maatschappelijke bijdrage te leveren. Hierbi zoeken we aansluiting bij onze focusthema's: Klimaat en Gezondheid. Dit doen we door middel van impactbeleggingen. Gezien de risico's m.b.t. *green washing* hanteren we een strikte definitie en randvoorwaarden voor het selecteren en beoordelen van impactbeleggingen. Deze zetten we hieronder uiteen.

Definitie impactbeleggen

Centraal Beheer APF definieert impactbeleggingen als beleggingen die worden gedaan met de intentie om naast een financieel rendement ook een positieve, meetbare sociale en/of ecologische impact te genereren. Beleggingen met een belangrijke mate van additionaliteit hebben de voorkeur, maar dit is geen randvoorwaarde. Additionaliteit houdt in dat duurzame investeringen moeten bijdragen aan positieve impact die anders niet zou plaatsvinden.

Randvoorwaarden impactbeleggen

Daarnaast hanteert Centraal Beheer APF een aantal randvoorwaarden waaraan impactbeleggingen moeten voldoen:

- De intentie van een impactbelegging moet helder zijn (lees: geloofwaardige *theory of change*);
- De impact belegging moet meetbaar zijn en leiden tot *real world impact* ;
- De uitgangspositie is het behalen van zowel financieel als maatschappelijk rendement;
- De ex ante risico-rendementsverhouding van een belegging mag (na kosten) niet slechter worden;
- Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van impactoplossingen die kunnen worden geïntegreerd in de bestaande portefeuilles. Om efficiënt te kunnen implementeren, wordt impactbeleggen onderdeel van de modules.

Concessies

Om impact te realiseren wil Centraal Beheer APF geen concessies doen ten aanzien van risico of rendement na kosten. Impact beleggingen mogen wel duurder zijn, maar de ex ante risico-rendementsverhouding moet na kosten nog steeds kloppen. Wel zijn concessies ten aanzien van complexiteit en kosten denkbaar. Het is van belang dat ESG-doelstellingen kunnen worden gemeten.

Impact thema's

Centraal Beheer APF wil impact realiseren op de thema's Klimaat en Gezondheid. De concrete invulling zal worden uitgewerkt in de thematische hoofdstukken 5 en 6.

Impact doelstelling

In de komende jaren bouwt Centraal Beheer APF geleidelijk aan een impactportefeuille die bestaat uit impactbeleggingen die voldoen aan de vastgestelde definitie en randvoorwaarden. Dit zal stapsgewijs worden opgepakt, waarbij in de eerste drie jaar wordt belegd in greenbonds en vastgoed. Daarna wordt uitgebreid naar infrastructuur en/of private equity. De doelstelling is om minimaal 5% impactbeleggingen in portefeuille te hebben in 2030. We streven naar 10% impactbeleggingen in de portefeuille, afhankelijk van de beleggingsmogelijkheden.

5. Thema Klimaat

Centraal Beheer APF ziet in klimaatverandering een urgent probleem dat de waarde van beleggingen en de winstgevendheid van de ondernemingen in het bijzonder, negatief kan beïnvloeden. Centraal Beheer APF ziet in klimaatverandering op korte en middellange termijn risico's voor specifieke beleggingen en voor de lange termijn risico's die materiële effecten op beleggingsfondsen kunnen hebben. Om de beleggingsrisico's uitgaande van klimaatverandering te identificeren en te beheersen, maar ook om bijbehorende kansen te benutten, besteedt Centraal Beheer APF specifiek aandacht aan klimaatverandering.

In de ontwikkeling en de implementatie van het klimaatbeleid zijn de onderstaande klimaatovertuigingen leidend. *Klimaatovertuigingen*

1. Centraal Beheer APF vindt klimaatverandering een belangrijk thema en verwacht dat klimaatverandering invloed kan hebben op de risico-rendement verhouding van de beleggingsportefeuille. Het pensioenfonds heeft een weloverwogen klimaatstrategie.
2. Klimaatrisico is één van de risico's waar Centraal Beheer APF rekening mee houdt bij het maken van beleggingskeuzes. Klimaatverandering is materieel.

3. Centraal Beheer APF ziet beleggingsmogelijkheden in relatie tot de energietransitie en wil, ten minste binnen de beleggingscategorieën die zijn opgenomen in de portefeuilles van Centraal Beheer APF, bijdragen aan de realisatie van de energietransitie.
4. Centraal Beheer APF onderschrijft de doelstellingen van het Akkoord van Parijs. Wij zien het reduceren van de CO₂-voetafdruk van onze beleggingsportefeuille als een belangrijk instrument om een bijdrage te leveren aan het behalen van deze doelstellingen.
5. Centraal Beheer APF is van mening dat het effect van ‘stranded assets’ op de korte tot middellange termijn een gering risico vormt voor Centraal beheer APF.

Inzicht in klimaat gerelateerde beleggingsrisico's

Klimaatrisico bestaat uit zowel fysiek als transitierisico en kan als volgt worden gerubriceerd binnen het risicoraamwerk van Centraal Beheer APF.

Figuur 1: Klimaatrisico's geïntegreerd in het risicoraamwerk van Centraal Beheer APF

	Klimaatrisico ^[1]				
	Fysiek		Transitie		
FIRM- risico	Verschuivingen in wind- en stormpatronen, een toename van onder andere hitte, hagel en windstoten, extreme neerslag, droogte en overstromingen.		Het risico dat indien een (grootschalige) energietransitie plaatsvindt, de investeringen in CO ₂ -intensieve sectoren minder waard worden. Ook een nieuw klimaatbeleid (met toenemende regulering en normering vanuit de overheid tot gevolg), technische ontwikkelingen en / of verandering van de voorkeuren van consumenten.		
	Chronisch	Acuut	Beleid	Technologie	Marktsentiment
					
Kredietrisico	Schade aan onderpand in vastgoed-financieringen, beleggingen of uitzettingen in andere vastgoed beleggingen		Mogelijke invloed op de marktwaarde en kredietwaardigheid van bedrijven, of kan het vertrouwen in bedrijven aantasten wanneer deze een negatieve impact op het klimaat hebben		
Marktrisico	- Afwaardering van obligaties en aandelen van bedrijven waarvan de bezittingen of het proces zijn blootgesteld aan de fysieke effecten van klimaatverandering.		- Afwaarderen van leningen aan en beleggingen in bedrijven met een grote CO ₂ -footprint die gevoelig zijn voor een energietransitie (stranded assets) - Afwaardering van hypotheek en beleggingen in niet duurzaam vastgoed. - Toename van de risico's voor hypotheek, obligaties en ondernemingen die transitiegevoelig zijn waardoor er hogere kapitaalbuffers moeten worden aangehouden voor deze assets.		
Liquiditeit	Weer gerelateerde rampen kunnen een macro-economische schok geven met verhoogd liquiditeitsrisico				
Verzekeren	Verhoging sterfte-aanname Gezondheidsrisico's zoals hittestress en wateroverdraagbare ziekteverwekkers				

^[1] O.b.v. DNB Good Practice - Integration of climate-related risk considerations into banks' risk management en DNB Good Practice – Behandeling klimaatgerelateerde risico's in de ORSA

Operationeel	Weer gerelateerde rampen kunnen de huisvesting van CB APF en partners beschadigen	
Omgeving - Reputatie		Risico dat de markt verwacht dat je meer doet Risico van "green washing"
Juridisch		Mogelijk effect op aansprakelijkheidsrisico bij uitbesteding

Wij verwachten dat transitierisico's op de korte tot middellange termijn de meeste potentiële impact op de beleggingsportefeuille hebben. Bij een (verwachte) stijging van de CO₂-prijs zullen ondernemingen met een significante CO₂-voetafdruk meer kosten moeten maken. Dit heeft naar verwachting een negatief effect op de waardering van ondernemingen. Het is daarom van belang om de blootstelling naar bedrijven met een hoge CO₂-uitstoot te reduceren. Om de CO₂-uitstoot van de portefeuille te reduceren en daarmee transitierisico's te mitigeren, hebben we CO₂-reductiedoelstellingen vastgesteld voor de portefeuilles met de hoogste blootstelling aan klimaatgerelateerde beleggingsrisico's..

Beheersen klimaat gerelateerde beleggingsrisico's

Centraal Beheer APF hanteert twee instrumenten om klimaat gerelateerde risico's te beperken: CO₂-reductie en een restrictief beleid ten aanzien van fossiele brandstoffen. Hieronder zetten we uiteen hoe deze maatregelen worden ingezet.

a) CO₂-reductiedoelstellingen

Op basis van de inzichten in klimaatrisico's voor de beleggingsportefeuille heeft Centraal Beheer APF klimaatdoelstellingen opgesteld. Daarnaast heeft Centraal Beheer APF een doelstelling opgenomen die betrekking heeft op de ESG-score van de beleggingsportefeuille. De doelstellingen zijn als volgt geformuleerd:

Aandelen en bedrijfsobligaties (high yield)

1. Bepaal de Climate Transition Benchmark als concrete referentie-index voor de klimaatdoelstellingen van Centraal Beheer APF. Dit betekent een reductie van 30% CO₂ uitstoot ten opzichte van de generieke benchmark per ultimo 2020 voor aandelen wereld, aandelen opkomende markten en high yield uiterlijk 31/12/2022. En vervolgens een jaarlijkse reductie van CO₂ uitstoot van 7%. De uiteindelijke doelstelling is om in 2050 CO₂ neutraal te zijn voor dit deel van de beleggingsportefeuille.
2. Prioriteer de portefeuilles met de hoogste blootstelling aan klimaatrisico's: aandelen wereld, aandelen opkomende markten, credits en High Yield obligaties.

NB: De beoordeling van klimaatrisico's is onderdeel van de integrale risicobeoordeling van de portefeuille. In de risicobeheersing wordt een afweging gemaakt op basis van prioriteit en urgentie van bepaalde risico's. Klimaatrisico's hebben in de beoordeling geen prioriteit boven andere risico's die het pensioenfonds dient te beheersen.

b) Uitsluiten van ondernemingen

Vanuit klimaat- en milieuoverwegingen voert Centraal Beheer APF een restrictief beleid ten aanzien van fossiele brandstoffen. Ondernemingen die meer dan 5% omzet halen uit de winning van steenkolen, of de energieproductie uit steenkolen worden uitgesloten van beleggingen. Daarnaast

worden ondernemingen die meer dan 5% omzet halen uit de winning van teerzandolie, schalieolie en -gas en Arctische olie en gas uitgesloten.

Bevorderen klimaatadaptatie en -mitigatiemaatregelen

Naast het mitigeren van klimaatrisico's wil Centraal Beheer APF, vanuit haar rol als institutionele belegger, ook bijdragen aan het aanpakken van de oorzaken van klimaatverandering (mitigatie), het verzachten van de gevolgen van klimaatverandering (adaptatie) en het bevorderen van de financiering van de energietransitie met als uiteindelijk doel het bereiken van een CO₂-neutrale samenleving. Dit doen we d.m.v. engagement, stemmen op aandeelhoudersvergaderingen en door impactbeleggingen te selecteren die aansluiten bij dit thema.

a) Engagement

Achmea IM voert namens Centraal Beheer APF binnen het thema Klimaat de dialoog met ondernemingen. Centraal Beheer APF wenst vanuit een maatschappelijk perspectief druk uit te oefenen op ondernemingen met een hoge CO₂-voetafdruk of met hoge kapitaalsinvesteringen in fossiele energievoorzieningen. Dit gebeurt door een dialoog aan te gaan met klimaattransitie gevoelige ondernemingen en CO₂-intensieve ondernemingen in het bijzonder. Hiermee wil Centraal Beheer APF binnen de verplichtingen die het fonds is aangegaan (zorgen voor optimaal rendement bij een aanvaardbaar risico) invloed uitoefenen met directe gevolgen op de reële economie en zo haar maatschappelijke verantwoordelijkheid te nemen. Centraal Beheer stelt zich op als betrokken belegger en brengt klimaatverandering als thema naar voren in haar engagementbeleid. De dialoog met ondernemingen zal waar mogelijk en realistisch gericht zijn op het verhogen van bewustzijn ten aanzien van klimaatrisico's en de afspraken uit het klimaatakkoord van Parijs, het bereiken van gedragsverandering en het verhogen van transparantie.

b) Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

Naast onderwerpen als de benoeming van bestuurders, het goedkeuren van de jaarrekening, beloningsbeleid en de uitgifte van aandelen staan steeds vaker aandeelhoudersvoorstellen op de agenda. Aandeelhoudersvoorstellen gerelateerd aan klimaat vragen vaak om transparantie en rapportage van ondernemingen over onder andere CO₂-uitstoot. Daarnaast zijn voorstellen vaak gerelateerd aan het versnellen van de energietransitie en het inzetten van schone technologieën. Centraal Beheer APF heeft in het stembeleid extra oog voor aan klimaatverandering gerelateerde agendapunten.

In lijn met het focusthema Klimaat wil Centraal Beheer APF het verschil maken in de reële economie. Daarom zetten wij onze invloed in om bedrijven waarin we investeren te stimuleren om de energietransitie te maken. Van de grootste bijdragers aan de CO₂-uitstoot (olie en gas, staal, cement en nutsbedrijven) verwachten wij een transitieplan dat is gekoppeld aan het beloningsbeleid. In de periode 2022-2026 stemmen we tegen het beloningsbeleid als dat niet het geval is.

Impactbeleggingen

Naast engagement en stemmen willen we ook een bijdragen leveren aan het tegengaan van (de gevolgen van) klimaatverandering. Dit kan bijvoorbeeld door te beleggen in green bonds of hernieuwbare energieprojecten als onderdeel van een infrastructuur portefeuille.

6. Thema Gezondheid

Het thema Gezondheid is een belangrijk thema voor Centraal Beheer APF en haar achterban. Centraal Beheer APF wil met de inzet van verschillende MVB-instrumenten een bijdrage leveren aan de verbetering van gezondheid in de breedste zin van het woord, zoals een gezonde leefstijl en een betaalbare en toegankelijke gezondheidszorg.

Institutionele beleggers kunnen het verschil maken door impactinvesteringen, engagement stemmen en uitsluitingen.

Uitsluiten van ondernemingen

Tabaksproducenten worden uitgesloten van beleggingen. Centraal Beheer APF belegt via haar beleggingsfondsen niet in aandelen of bedrijfsobligaties van tabaksproducenten omdat deze producten een schadelijk effect hebben op de gezondheid.

Engagement

Achmea IM voert namens Centraal Beheer APF binnen het thema Gezondheid de dialoog met ondernemingen. De dialoog kan over verschillende onderwerpen met ondernemingen worden gevoerd, bijvoorbeeld met de farmaceutische industrie over toegankelijkheid tot medicijnen, met de voedselindustrie over gezonde voeding, waaronder het terugdringen van suiker en zout in voedingsmiddelen, maar ook bijvoorbeeld met de zware industrie over zorgdragen voor gezondheid en veiligheid van werknemers.

Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

Achmea IM heeft als beheerder van de beleggingsfondsen van Centraal Beheer APF in het stembeleid extra oog voor aan Gezondheid gerelateerde agendapunten. Daarnaast dient Achmea IM waar relevant en realistisch zelf aandeelhoudersresoluties (mede) in bij ondernemingen waar materiële gezondheidskwesties spelen. Aandeelhoudersvoorstellen bij farmaceutische ondernemingen en onderwerpen gerelateerd aan gezondheid- en veiligheidsbeleid bij ondernemingen hebben onze bijzondere aandacht.

Impactbeleggingen Naast engagement en stemmen willen we ook door impactbeleggingen een positieve bijdrage leveren aan oplossingen voor een betere gezondheid. Beleggingen in zorgvastgoed zijn hiervan een goed voorbeeld.

7. Overige doelstellingen en selectiecriteria

1. Naast specifieke klimaat- en gezondheidsdoelstellingen hanteren we een doelstelling m.b.t. de ESG-score van de aandelen en bedrijfsobligatieportefeuilles. Ook hebben we beleggingscategorie specifieke selectiecriteria geformuleerd. Deze zijn hieronder uiteen gezet. Centraal Beheer APF streeft naar een hogere score dan de generieke benchmark op Social en Governance aspecten. Instrumenten hiervoor zijn engagement en stemmen.

Hypotheken

3. Het hypotheckenfonds heeft beleid op het gebied van klimaatrisico en sociale factoren, om de portefeuille hierop te verbeteren.

Niet beursgenoteerd vastgoed

4. Enkel niet-beursgenoteerde vastgoedfondsen van beheerders die de UN Principles for Responsible Investment (PRI) hebben ondertekend komen in aanmerking voor selectie;
5. Enkel niet-beursgenoteerde vastgoedfondsen die deelnemen aan GRESB komen in aanmerking voor selectie. Bovendien moet minimaal 75% van de portefeuille 4 of 5 sterren behalen in de GRESB-beoordeling; dat zijn de 40% best scorende fondsen.

8. Rapportage

Transparantie is onafscheidelijk verbonden aan een goed MVB-beleid. Wij doen daarom twee maal per jaar verslag over de invulling van ons MVB-beleid. Ook rapporteren wij over de wijze waarop MVB-instrumenten zijn ingezet op ecologische, sociale en governance (ESG) thema's. De volgende rapportages zijn toegankelijk via de website <https://centraalbeheerapf.nl/>:

- MVB-halfjaarrapportage;
- Overzicht beleggingen of beleggingsfondsen per jaareinde.

Daarnaast heeft Centraal Beheer APF inzicht in de klimaatrisico's en ESG scores voor de beleggingsportefeuille door middel van een online dashboard. Op basis van deze inzichten kan Centraal Beheer APF keuzes maken in het prioriteren van bepaalde beleggingscategorieën waar het gaat om mitigatie van deze risico's. Het dashboard stelt het pensioenfonds vervolgens in staat om de voortgang met betrekking tot mitigatie van klimaatrisico's te monitoren en bij te sturen waar nodig.

BIJLAGE 1: UN Global Compact principes

Pijler mensenrechten

1. Bedrijven dienen de internationaal aanvaarde mensenrechten te steunen en te respecteren;
2. en zich er steeds van te vergewissen dat zij niet medeplichtig zijn aan schending van mensenrechten.

Pijler Arbeid

3. Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te steunen;
4. zich inspannend voor de uitbanning van iedere vorm van verplichte en gedwongen arbeid;
5. de effectieve afschaffing van kinderarbeid;
6. en de uitbanning van discriminatie in arbeid en beroep.

Pijler Milieu

7. Bedrijven dienen voorzorg te betrachten bij hun benadering van milieu-uitdagingen;
8. initiatieven te ondernemen om een grotere verantwoordelijkheid voor het milieu te bevorderen;
9. en de ontwikkeling en de verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.

Pijler Anti-corruptie

10. Bedrijven dienen elke vorm van corruptie tegen te gaan, inclusief afpersing en omkoping.

De tien Universele Principes zijn ontleend aan:

- de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (1948)
- de Verklaring van de ILO betreffende de fundamentele principes en rechten inzake werk (1998)
- de Verklaring van Rio inzake Milieu en Ontwikkeling (1992)
- het Verdrag van de Verenigde Naties tegen Corruptie (2003)

BIJLAGE 2: MVB-instrumenten per fonds

In onderstaande tabel is weergegeven welke MVB-instrumenten worden toegepast in de verschillende Centraal Beheer APF fondsen.

Beleggingsfonds	Uitsluiten	Engagement	Stemmen	ESG-integratie	Doelinvesterings/impact
Portefeuille: Rendement DB					
CB Global Equity Factor Fund	✓	✓	✓	✓	✗
CB Global Equity Factor Fund - Hedged	✓	✓	✓	✓	✗
CB Emerging Markets Equity Fund	✗*	✓	✓	✗	✗
CB Emerging Markets Debt LC Fund	✗**	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
CB Emerging Markets Debt HC Fund	✓	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
CB Global High Yield Fund	✓	✓	n.v.t.	✓	✗
Achmea IM Euro Local Government Loans Fund	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	✗
Portefeuille: Rendement DC					
CCF Developed World (ESG Screened) Index Fund	✓	✓	✓	✓	✗
CCF World ESG Screened Index Fund Class X1 Hedged	✓	✓	✓	✓	✗
Blackrock EM Equity Index ESG Screened Fund	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	✗
Achmea IM Euro Local Government Loans Fund	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	✗
Portefeuille: Rente en Matching					
CB Overlay20 - Fund	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	✗
CB Overlay30 - Fund	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	✗
CB Overlay40 - Fund	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	✗
CB Overlay50 - Fund	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	✗
CB Government Bond Fund	✓	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	✓***
CB Investment Grade Credit Fund	✓	✓	n.v.t.	n.v.t.	✓***
Particuliere Hypothekenfondsen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Portefeuille: Matching DC					
CB Overlay20 - Fund	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Achmea IM Euro Local Government Loans Fund	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	✗
Portefeuille: Inflatie					
CB Commodity Fund EUR hedged	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
CB Euro Inflation Linked Bond Fund	✓	n.v.t.	n.v.t.	✓	n.v.t.
Northern Trust Developed Real Estate ESG Climate Index Fund	✓	✓	✓	✓	n.v.t.
CBRE Dutch Residential Fund	n.v.t.	✓	n.v.t.	✓	✓****
Altera Vastgoed Residential	n.v.t.	✓	n.v.t.	✓	✓****
Bouwinvest Institutional Dutch Retail Fund	n.v.t.	✓	n.v.t.	✓	✓****
Achmea IM Euro Local Government Loans Fund	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	✗
* Het Centraal Beheer Emerging Markets Equity Fund volgt passief de index vanwege de relatief beperkte omvang en implementatiekosten, daarom kan het uitsluitingsbeleid voor dit beleggingsfonds niet worden toegepast.					
** Centraal Beheer (LC) Emerging Markets Debt Fund volgt passief de index. Het uitsluitingsbeleid wordt daarom niet toegepast.					
*** Het Centraal Beheer Euro Government Bond Fund en het Centraal Beheer Euro Investment Grade Credit Fund kennen een beperkte allocatie naar green bonds.					
**** De vastgoed fondsen meten en rapporteren over hun impact a.d.h.v. een selectie van relevante SDG's.					

BIJLAGE 3: Het due diligence proces

1. Inleiding Due diligence

Zoals aangegeven in 4.1 van het MVB-beleid doorloopt Centraal Beheer APF periodiek een screening van bedrijven op het schenden van de internationale normen. In deze bijlage geeft Centraal Beheer APF aan welke stappen worden doorlopen in dit proces, ook wel de due diligence cyclus genoemd.

Centraal Beheer APF doorloopt periodiek een due diligence cyclus om de daadwerkelijke en mogelijke negatieve impact van de beleggingen op duurzaamheidsfactoren te identificeren, te voorkomen en te verminderen alsmede om verantwoording af te leggen over hoe het pensioenfonds omgaat met de geïdentificeerde risico's.

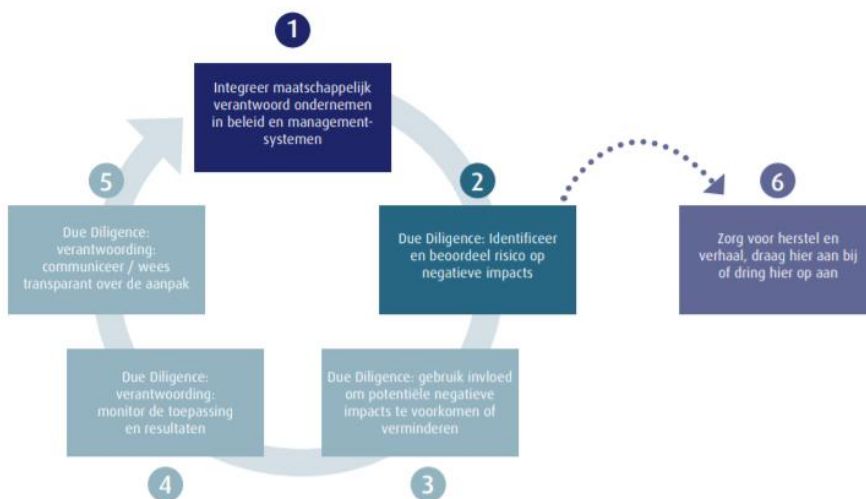
Due diligence is er op gericht om de belangrijkste ongunstige effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren (dus de negatieve impact voor de samenleving en het milieu in zowel de beleggingsportefeuille als bij potentiële beleggingen) te identificeren, prioriteren en analyseren.

In deze bijlage gaan we nader in op de verschillende stappen van het due diligence proces. Daarbij hanteren wij het model en de terminologie van het Instrumentarium van het Convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Pensioenfondsen¹. Zie tevens [figuur 1](#).

NB: De stappen in figuur 1 hebben een afwijkende benaming van de stappen die in het 'Instrumentarium Convenant Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Pensioenfondsen' worden genoemd en die zijn uitgewerkt in deze bijlage. Figuur 1 is namelijk oorspronkelijk afkomstig uit de OESO-Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen. Het instrumentarium maakt de vertaalslag van het due diligence proces van de OESO-Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen naar het Internationale Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Convenant voor Pensioenfondsen en hanteert daarom afwijkende benamingen.

Figuur 1: Due diligence cyclus

Bron: Instrumentarium Convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Pensioenfondsen

¹ <https://www.imvoconvenanten.nl/-/media/imvo/files/pensioenfondsen/instrumentarium.pdf?la=nl&hash=8B14DB50274FC744ADA75207D2B28876>

Toelichting op de verschillende stappen van het due diligence proces

Stap 1: Inbedden van ESG in relevant beleid en managementsystemen

Centraal Beheer APF onderschrijft de ESG-due diligence stappen conform het OESO-richtsnoer². Wij streven via onze beleggingen naar (maatschappelijke) langetermijnwaardecreatie en identificeren en beoordelen aan de hand van een due diligence screening de daadwerkelijke en potentiële negatieve impact in de beleggingsportefeuille. Deze due diligence screening wordt uitgevoerd door onze Integraal Beheerder (Achmea Investment Management) op basis van ISS-ESG informatie.

Stap 2: Identificeren en beoordelen van daadwerkelijke en potentiële negatieve impact in de beleggingsportefeuille en bij potentiële beleggingen

Bij het screenen van onze beleggingsportefeuille (aandelen en credits³) worden (potentiële) negatieve impacts op de samenleving en het milieu geïdentificeerd. Dit zijn de belangrijkste ongunstige effecten van onze beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren.

Ter beoordeling wordt vervolgens gekeken naar de impact van het gedrag van de onderneming op de samenleving en/of het milieu en de ernst, schaal en onomkeerbaarheid van de schending. Dit houdt het volgende in:

- Ernst verwijst naar de heftigheid van de negatieve impact.
- Met schaal wordt het bereik van het gevolg bedoeld, bijvoorbeeld het aantal mensen dat wordt getroffen of kan worden getroffen, of de omvang van de milieuschade.
- Onomkeerbaarheid verwijst naar de grenzen aan de mogelijkheden om de situatie van de getroffen personen of het milieu te herstellen, zodat deze overeenkomt met de situatie voorafgaand aan de negatieve impact.

Tevens wordt de mate van waarschijnlijkheid meegewogen. Het screeningsproces vindt vier maal per jaar plaats aan de hand van de bevindingen van het onderzoeksbureau ISS-ESG.

Thematische aandachtsgebieden voortkomend uit de due diligence

De uitkomsten van de due diligence screening worden gecategoriseerd naar thematische aandachtsgebieden en beoordeeld op de mate van betrokkenheid van de onderneming en het effect op de samenleving of het milieu. De onderneming krijgt bij de prioriteringsbeoordeling een kwalificatie van rood, oranje of groen op basis van de ISS-ESG data. Deze kwalificatie wordt vervolgens gebruikt bij de prioritering van de thematische aandachtsgebieden.

De thematische aandachtsgebieden voor Centraal Beheer APF zijn gerelateerd aan mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie. Ondernemingen die zich niet houden aan deze normen worden als (potentieel) risicovol beschouwd voor de samenleving of het milieu. In paragraaf 3 van deze bijlage worden de (internationale) standaarden uiteengezet die gebruikt worden bij de thematische aandachtsgebieden. Deze thematische aandachtsgebieden zijn al sinds de start van het toepassen van het MVB-beleid integraal onderdeel van het normenkader dat breed gedragen wordt door de deelnemers van Centraal Beheer APF.

Centraal Beheer APF prioriteert de daadwerkelijke en potentiële negatieve impact aan de hand van de ernst en waarschijnlijkheid en gebruikt voor alle geïdentificeerde casussen haar invloed om de negatieve impact te voorkomen en/of te mitigeren. Hierbij wordt geen nadere prioritering gemaakt

² <https://mneguidelines.oecd.org/RBC-for-Institutional-Investors.pdf>: "Responsible business conduct for institutional investors"

³ We prioriteren deze beleggingscategorieën, omdat de databeschikbaarheid en datakwaliteit hier het hoogst is. In een later stadium zullen we het due diligence proces ook uitbreiden naar andere beleggingscategorieën.

tussen thematische aandachtsgebieden, locatie waar de daadwerkelijke of potentiële negatieve impact zich voordoet of de omvang van onze positie in een onderneming.

Stap 3: Negatieve impacts voorkomen en/of mitigeren en stap 6 (herstel en verhaal)

Wanneer ondernemingen in onze beleggingsportefeuille (potentieel) negatieve impact veroorzaken of dreigen te veroorzaken, gebruiken wij onze invloed om deze negatieve impact te voorkomen en/of te mitigeren en indien nodig om herstelmaatregelen en/of compensatie mogelijk te maken. Dit doen wij via engagement. Waar nodig en mogelijk voeren we extra invloed uit door te stemmen op aandeelhoudersvergaderingen.

Wanneer ondernemingen waarin wij beleggen negatieve impact hebben veroorzaakt c.q. daaraan hebben bijgedragen, verlangen wij dat zij herstelmaatregelen uitvoeren en/of benadeelden compensatie bieden c.q. daaraan bijdragen.

De nadere invulling van ons engagement- en stembeleid vindt u in paragraaf 4.2 en 4.3 van het MVB-beleid en in de halfjaarlijkse verantwoord beleggen rapportages. In het uiterste geval kunnen wij besluiten om te desinvesteren en de onderneming uit te sluiten van belegging. Dit gebeurt via een systematisch proces, waarbij na een periode van twee jaar nadat de schending is geconstateerd, wordt beoordeeld of een onderneming (voldoende) progressie heeft geboekt in het opheffen van de schending.

Stap 4: Monitoring van implementatie en resultaten

De voortgang en impact van ons engagementbeleid ten aanzien van de geïdentificeerde negatieve impact wordt gemonitord via het online dashboard, dat inzicht biedt in ondernemingen die in overtreding zijn met de normatieve kaders die wij onderschrijven. Daarnaast wordt er een halfjaarlijkse MVB-rapportage opgesteld door onze Integraal Beheerder (Achmea Investment Management).

Stap 5 Verantwoording

Halfjaarlijks leggen we aan onze deelnemers en andere belanghebbenden verantwoording af via een publieke versie van het MVB-halfjaarverslag. Deze is beschikbaar op onze website:

<https://centraalbeheerapf.nl/actueel/publicaties-persberichten/maatschappelijk-verantwoord-beleggen/>

Daarnaast verwachten wij van onze vermogensbeheerders dat zij handelen in lijn met IMVB Convenant. Mocht het vermoeden bestaan dat dit niet het geval is, dan spreken wij de desbetreffende vermogensbeheerder hierop aan.

2. Overzicht van standaarden die gebruikt worden bij thematische aandachtsgebieden

2.1 Mensenrechten

De 'rechten van de mens' vormen één van de vier hoofdthema's van het UN Global Compact en worden geadresseerd door de eerste twee principes van het UN Global Compact (zie tevens onderstaande tabel). Deze principes staan echter niet op zichzelf en zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 1). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS-ESG meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele schendingen van mensenrechten.

In de UN Guiding Principles on Business & Human Rights (UNGPs), staat specifiek beschreven hoe bedrijven met deze richtlijnen en verdragen dienen om te gaan en wat hun verantwoordelijkheden zijn. Of zoals de opsteller van de UNGPs, Professor John Ruggie stelt:

“The Guiding Principles’ normative contribution lies not in the creation of new international law obligations but in elaborating the implications of existing standards and practices for states and businesses; integrating them within a single, logically coherent and comprehensive template; and identifying where the current regime falls short and how it could be improved”.

TABEL 1. PRINCIPES UN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA MENSENRECHTEN

	UN Global Compact		Relevante hoofdstukken	
Thema per Principe	Principe	Inhoud principe	OESO-richtlijnen	Relevante verdragen
Mensenrechten	Principe 1	Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren.	IV. Mensenrechten V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. De VN-verklaring over de rechten van inheemse volkeren.
	Principe 2	Bedrijven dienen ervoor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.	VIII. Consumentenbelangen IV. Mensenrechten	ILO conventie 169 betreffende inheemse en in stamverband levende volken in onafhankelijke landen. Tripartite ILO-verklaring inzake multinationale ondernemingen en sociaal beleid. Geneefse conventie. Haagse conventie. Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.

In de praktijk hebben mensenrechtenschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- Beperking van het recht op zelfbeschikking
- Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht
- Het niet respecteren van rechten van inheemse volken
- Beperking van vrijheid van meningsuiting

Beperking van het recht op zelfbeschikking

Het recht op zelfbeschikking van volken is opgenomen in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en is weer uitgewerkt in twee bindende VN verdragen: ‘Burgerrechten en Politieke Rechten’ (BuPo) en ‘Economische, Sociale en Culturele Rechten’ (EcSoCu). Deze verdragen werden in 1966 aanvaard en gingen in 1976 van kracht. Het individuele recht op zelfbeschikking kan gezien worden als een element van de persoonlijke vrijheid en daarmee als een grondslag van de mensenrechten. Hierdoor vormen kwesties waarin ondernemingen bijdragen aan een beperking van het recht op zelfbeschikking een mensenrechtenschending.

Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht

Ten aanzien van de kwestie ‘Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht’ is het van belang dat ondernemingen ten aanzien van degenen die gevolgen van hun activiteiten ondervinden internationaal erkende mensenrechten respecteren. De ‘UN Guiding Principles on Business & Human Rights’, die zijn geïntegreerd in de OESO-richtlijnen, bieden voor bedrijven een hanteerbaar beleidskader over de toepassing van mensenrechten en de UN Global Compact principes. Specifiek voor de activiteiten van bedrijven die te maken hebben met oorlogen of bezettingen biedt ook de Geneefse conventie een geschikt raamwerk.

Het niet respecteren van rechten van inheemse volken

De VN aanvaardden in 2007 een ‘Verklaring over de rechten van inheemse volken’. De rechten van inheemse volken zijn daarmee pas in recente jaren formeel erkend. In de ‘VN-richtlijnen voor mensenrechten ten behoeve van bedrijven’ wordt gewezen op de landrechten en andere rechten van inheemse volken. Enkele landen met belangrijke inheemse minderheden stemden tegen de verklaring, waaronder de VS, Canada, Nieuw Zeeland en Australië. Het belangrijkste verdrag is de ILO-conventie (no. 169) over inheemse en tribale volken in onafhankelijke landen. Voor deze toetsing is de bepaling dat ondernemingen de mensenrechten ‘van personen die tot specifieke (bevolkings-)groepen horen die bijzondere aandacht vereisen’ dienen te respecteren, indien zij een ongunstig effect op de mensenrechten van die personen kunnen hebben.

Beperking van vrijheid van meningsuiting

Vrijheid van meningsuiting is de vrijheid van burgers om hun overtuigingen kenbaar te maken, zonder voor vervolging door de staat te hoeven vrezen. Vrijheid van meningsuiting wordt vaak beschouwd als een integraal concept in democratieën maar is soms minder evident bij andere staatsvormen. De vrijheid om zonder angst voor vervolging je mening te kunnen uiten staat expliciet vermeld in de ‘Universele Verklaring van de Rechten van de Mens’.

2.2 Arbeidsnormen

Het respecteren van arbeidsnormen is één van de vier hoofdthema’s van het UN Global Compact en wordt geadresseerd door de principes 3, 4, 5 en 6. Deze principes zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 1.2.1). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS-ESG meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele schendingen van arbeidsnormen.

TABEL 2. PRINCIPES UN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA ARBEIDSRECHTEN

	UN Global Compact		Relevante hoofdstukken	
Thema per Principe	Principe	Inhoud principe	OESO-richtlijnen	Relevante verdragen

Arbeids-rechten	Principe 3	Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 87 betreffende de vrijheid tot het oprichten van vakverenigingen en de bescherming van het vakverenigingsrecht. ILO conventie 98 betreffende Toepassing van het recht van organisatie en collectieve onderhandeling.
	Principe 4	Bedrijven dienen alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 29 over dwangarbeid. ILO conventie 105 betreffende de afschaffing van dwangarbeid.
	Principe 5	Bedrijven dienen zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 138 betreffende de minimumleeftijd voor arbeid. ILO conventie 182 betreffende het effectief afschaffen van kinderarbeid. UN Verdrag over de rechten van het kind.
	Principe 6	Bedrijven dienen discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 100 betreffende gelijke beloning. ILO conventie 111 betreffende discriminatie met betrekking tot arbeid en beroep.

Naast de UN Global Compact principes over arbeidsnormen zijn de internationale afspraken over minimale arbeidsnormen van belang, welke zijn vastgelegd in Conventies van de Internationale Arbeidsorganisatie van de Verenigde Naties: de ILO-Conventies. Deze bieden een internationaal breed geaccepteerd raamwerk om bedrijven te beoordelen. Ook de 'UN Guiding Principles on Business & Human Rights' bieden een praktisch raamwerk om te beoordelen waar de verantwoordelijkheden van bedrijven bij arbeidsrechten beginnen en eindigen.

In de praktijk hebben arbeidsnormenschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- Beperking van vrijheid van vereniging en recht op collectief onderhandelen
- Gebruik van dwangarbeid in de toeleveringsketen
- Kinderarbeid in de toeleveringsketen
- Discriminatie met betrekking tot arbeid en beroep
- Veiligheid van werknemers

Beperking van vrijheid van vereniging en recht op collectief onderhandelen

Vakbondsvrijheid wordt genoemd in de derde richtlijn van het UN Global Compact. Deze luidt: "Businesses should uphold the freedom of association and the effective recognition of the right to collective bargaining." De ILO-conventies 87 en 98 stellen dat vakbonden ongestoord moeten kunnen onderhandelen met werkgevers over arbeidsvoorwaarden en dat vrijheid van organisatie en daarmee het recht om lid te worden van een vakbond tot de fundamentele mensenrechten behoort. Nederland heeft beide verdragen geratificeerd.

Gebruik van dwangarbeid in de toeleveringsketen

Het vierde principe van het Global Compact behandelt verplichte en gedwongen arbeid. Deze worden geadresseerd in de ILO-conventies 29 en 105 en hierin wordt onder andere gesteld dat bedrijven niet mogen profiteren van dwangarbeid of slavernij.

Kinderarbeid in de toeleveringsketen

Het vijfde principe uit het UN Global Compact stelt dat bedrijven zich dienen in te spannen om kinderarbeid uit te bannen. Ook is kinderarbeid in strijd met richtlijn van de OESO-richtlijnen voor internationale ondernemingen en met de ILO-conventies ten aanzien van 'de fundamentele principes en rechten op het werk' en het 'effectief afschaffen van kinderarbeid' (ILO-verdragen 138 en 182).

Discriminatie met betrekking tot arbeid en beroep

Het zesde principe van het UN Global Compact gaat over het voorkomen van discriminatie in relatie tot werk en beroep. De ILO-conventies 100 en 111 en de OESO-richtlijnen bieden een kader voor bedrijven.

Veiligheid van werknemers

Niet expliciet genoemd in de principes van het UN Global Compact rond arbeidsrechten, maar vanzelfsprekend wel gelieerd aan de principes 1 en 2 op het gebied van mensenrechten, is de veiligheid van werknemers op de werkvloer. De OESO-richtlijnen bieden bedrijven handvatten om hier invulling aan te geven.

2.3. Milieu

Het milieu is het derde hoofdthema van het UN Global Compact en wordt geadresseerd door de principes 7, 8 en 9. Deze principes zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 3). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS-ESG meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele schendingen van milieunormen.

TABEL 3. PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA MILIEU

	UN Global Compact		Relevante hoofdstukken	
Thema per Principe	Principe	Inhoud principe	OESO-richtlijnen	Relevante verdragen
Milieu-normen	Principe 7	Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties.	VI. Milieu	Verdrag van Bazel inzake de beheersing van de grensoverschrijdende overbrenging van gevaarlijke afvalstoffen en de verwijdering ervan. Verdrag van Rio de Janeiro inzake biodiversiteit. Rio verklaring over milieu en ontwikkeling.
	Principe 8	Bedrijven dienen initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen.	VI. Milieu	Kyoto Protocol. VN Raamwerk verdrag over klimaatverandering. Akkoord van Parijs.

	Principe 9	Bedrijven dienen de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.	VI. Milieu	Rio verklaring over milieu en ontwikkeling. Agenda 21.
--	------------	--	------------	--

De richtlijnen van het UN Global Compact betreffende het milieu zijn afgeleid van de ‘Rio verklaring inzake milieu en ontwikkeling’ en luiden: *“Business should support a precautionary approach to environmental challenges”, “Business should undertake initiatives to promote greater environmental responsibility” en “Business should encourage the development and diffusion of environmentally friendly technologies.”*

In de praktijk hebben schendingen van milieunormen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- Milieuvervuiling – grond, of watervervuiling
- Milieuvervuiling – bedreigen biodiversiteit

Milieuvervuiling – grond, of watervervuiling en bedreigen biodiversiteit

Het preventie- en voorzichtigheidsbeginsel samen met het beginsel dat de vervuiler betaalt zijn terug te vinden in de Rio Verklaring en vormen de basis van het referentiekader. Een strikter referentiekader wordt geboden door het Kyoto Protocol, het Verdrag van Bazel (gericht op gevaarlijke afvalstoffen en de verwijdering ervan) en het Biodiversiteitsverdrag van Rio de Janeiro. Deze specifieke en internationaal breed gedragen verdragen en conventies verwoorden welke verantwoordelijkheden ondernemingen hebben voor de effecten van hun activiteiten op lucht, water, bodem, klimaat, ecosystemen, biodiversiteit en gezondheid.

2.4 Anti-corruptie

Anti-corruptiebeleid is het vierde hoofdthema van het UN Global Compact en wordt geadresseerd door principe 10. Dit principe is gekoppeld aan, en uitgewerkt in diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 4). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS-ESG meegenomen bij het screenen van bedrijven op het naleven van anti-corruptienormen.

TABEL 4. PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA ANTI-CORRUPTIE

	UN Global Compact		Relevante hoofdstukken	
Thema per principe	Principe	Inhoud principe	OESO-richtlijnen	Relevante verdragen

Anti-corruptie	Principe 10	Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.	III. Informatieverstrekking	VN conventie tegen corruptie
			VII. Bestrijding van corruptie, omkopingsverzoek en, en afpersing	VN conventie tegen internationale georganiseerde criminaliteit
			X. Mededinging	

Principe 10 van het UN Global Compact betreft anti-corruptie en is afgeleid van de 'VN Conventie tegen corruptie' en de 'VN Conventie tegen internationale georganiseerde criminaliteit' en luidt: *"Businesses should work against corruption in all its forms, including extortion and bribery."*

Het 10^e principe uit het UN Global Compact stelt dat bedrijven alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping dienen te voorkomen en te bestrijden. In de praktijk hebben anti-corruptieschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- Omkopingspraktijken
- Afpersingspraktijken

BIJLAGE 4: landenbeleid

De internationale uitgangspunten van het UN Global Compact vormen de normenkaders voor Centraal Beheer APF. Daarin zijn 4 hoofdthema's te onderscheiden, namelijk mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie. Deze normen zijn gebaseerd op internationale verdragen.

Om landen te kunnen beoordelen op deze 4 hoofdthema's gebruikt Centraal Beheer APF sinds 2021 de volgende instituten:

- Freedom House met de Freedom in the World index (mensenrechten);
- ITUC met de ITUC Global Rights index (arbeidsnormen);
- EPI (Yale) met de Environmental Performance Index; en
- Transparency International met de Corruption Perception Index (corruptie).

Op het naleven van milieuafspraken aan de hand van de Environmental Performance Index (EPI) van de Yale University en Columbia University wordt op dit moment geen gewicht toegekend. Milieuproblematiek heeft in veel gevallen een sterk grensoverschrijdend karakter en is daardoor niet alleen een aangelegenheid voor nationale overheden afzonderlijk maar met name voor internationale samenwerking. In Schema 1 zijn de beoordelingscategorieën en schalen van de drie gebruikte instituten opgenomen.

Schema 1: Beoordelingscategorieën Freedom House, ITUC en Transparency International

Freedom House		ITUC	Transparency International	
Vrijheid status	Vrijheid rating	Ernst van schendingen	Mate van corruptie	CPI Score
Vrij	1			
	2	Sporadische schendingen van rechten		
	3	Herhaalde schendingen van rechten	Geen corruptie	100 - 80
Deels vrij	4	Regelmatige schendingen van rechten		79 - 60
	5	Systematische schending van rechten		59 - 40
	6	Geen garantie van rechten		39 - 20
Niet vrij	7	Geen garantie van rechten vanwege de ineenstorting van de rechtsstaat	Zeer corrupt	19 - 0

Centraal Beheer APF kiest ervoor om alle landen uit te sluiten die:

- een vrijheid score van 5 of hoger hebben volgens Freedom House,
- Geen garantie van rechten bieden vanwege de ineenstorting van de rechtsstaat volgens ITUC,
- Zeer corrupt zijn volgens Transparency International.

Er zijn verschillende redenen om relatief sterker aan te zetten op het thema mensenrechten. Ten eerste is de onderliggende methodologie van de Freedom in the World Index van Freedom House het meest betrouwbaar en objectief verifieerbaar. Daarnaast bestaat er veel overlap tussen het thema mensenrechten en het thema arbeidsnormen. Hierbij kan gedacht worden aan de vrijheid van vakvereniging, het recht op collectieve onderhandeling, staking of eerlijke, veilige en gezonde werkomstandigheden. Een ander voorbeeld is het recht op onderwijs en het recht om te spelen. Deze mensenrechten staan namelijk haaks op de inzet van kinderarbeid. Ook is het in de praktijk vaak zo dat landen die slecht presenteren op het gebied van mensenrechten ook slecht presenteren op het gebied van arbeidsnormen. Door strenger aan te zetten op het thema mensenrechten wordt bovendien zoveel mogelijk de aansluiting gezocht bij de normatieve standaarden die Centraal Beheer APF hanteert voor ondernemingen, zoals de UN Global Compact en UN Guiding Principles on Human Rights and Business.

Het landenbeleid heeft vooral impact op de beleggingscategorieën Aandelen Opkomende Markten, Emerging Market Debt HC en LC. Uitsluitingen hebben betrekking op staatsobligaties en aandelen die voor meer dan 50% in handen zijn van de staat.